

**SIMBOLISTICA TRADIȚIONALĂ A ROMILOR EUROPENI
ÎN PERIOADA CONTEMPORANĂ (II)
(Începutul în nr. 11/24)**

Ion DUMINICĂ

Rezumat

În articol sunt prezentate elementele tradiționale, utilizate în cadrul simbolisticii romilor europeni. Pe parcursul migrației lor, romii și-au păstrat identitatea etnică datorită limbii, respectării unor tradiții familiale predominante de paternul social, precum și atașamentului față de unele simboluri ce reprezintă valori vitale. În perioada contemporană, comunitatea romilor europeni, cu statut transnațional și non-teritorial, dar cu o patrie istorică de netăgăduit – India, a adoptat 3 simboluri oficiale (drapel, imn, ziua internațională), care au marcat o identitate politică pentru acest popor. Totodată, în prezent, romii europeni își promovează imaginea etnică prin simboluri tradiționale: roata de la căruță, calul, soarele, focul, potcoava, pe care le-au utilizat și le folosesc zilnic în cadrul peregrinării lor spre teritorii „inexplorate”. Perpetuarea simbolurilor tradiționale, specifice unei comunități etnice, contribuie la găsirea unui loc distinct în patrimoniul cultural european, periclitat de efectele asimilatorii ale globalizării. Studiul prezent reliefează coloritul simbolurilor țigănești, care s-au afirmat în procesul evoluției social-istorice a comunității romilor europeni.

3. Ocupațiile tradiționale

Într-un anumit context istoric, determinat de factorii obiectivi ai dezvoltării societății, cultura materială a unei comunități etnice poate răspunde, datorită caracterului său pragmatic, necesităților de ordin economic ale poporului majoritar alături de care conviețuiește. Cultura materială a romilor europeni a avut, cu precădere, un rol utilitar, adaptat, în special, în spațiul balcanic, economiei de tip agrar cu care romii au contactat începând de la prima apariție pe continentul european. Ocupațiile romilor europeni presupuneau arii largi de adaptare la necesarul local. Romii europeni și-au manifestat, pe parcursul timpului, măiestria lor nativă în cadrul ocupațiilor tradiționale, adaptate la nevoile stricte ale comunităților agrare: feronerie, arămăria, negustoria de cai și lăutăria. La sfârșitul sec. al XIX-lea, avocatul român M. Stănescu relatează: „Țiganul nu este numai un bun muzicant și dansator, el este și bun fierar, bun căldărar, geambaș și geniul său natural îl face să aplice aproape toate meseriile, afară de agricultură”¹.

Este dincolo de orice îndoială faptul că romii au avut un rol important în economia țărilor balcanice, începând încă din secolul al XV-lea și până în perioada interbelică, când meșteșugurile romilor au completat, în mod fericit, civilizația agrar-pastorală a spațiului balcanic. C. J. Popp Șerboianu face următoarea împărțire pe neamuri a țăganilor din România interbelică, după ocupațiile lor prestate în societate: 1) *ursarii*, care umblă cu ursul; 2) *ciurarii*, care fac site, ciururi, piepteni și perii; 3) *căldărarii*, a căror meșteșug se baza pe producerea căldărilor, cazanelor și altor vase din aramă; 4) *fierarii*, care prelucrau fierul; 5) *cositorii*, care spoiau cu cositor vasele de bucătărie; 6) *lingurarii*, care prelucrau lemnul făcând furci, fuse, albi, linguri; 7) *potcovarii*, care potcoveau animalele de povară (caii, măgarii, boii); 9) *lăutarii*; 10)

florăresele; 11) *ghicitoarele* etc.²

Cea mai importantă ocupație a romilor, în paradigma culturii tradiționale, a fost prelucrarea metalelor, pe de o parte, înzestrare moștenită încă din antichitatea indiană, pe de altă parte, necesitate asumată la nivelul supraviețuirii, acoperind nevoile unei economii de tip agrar prin complementaritate. În cadrul prelucrării metalelor se remarcă *fierarii*, care confecționează unelte agricole (sape, greble, furci, seceri, coase, brăzdare, cuțite de plug), obiecte de uz comun (cuțite, dălți, ciocane, topoare, cazmale, pirostrie, cosoare, foarfece de tuns oile, piedici pentru cai, cuie, caiele, cataramă, scoabe etc.). Datorită necesităților crescânde ale țăranilor europeni față de produsele fierarilor, această categorie ocupațională a romilor a fost una dintre primele care i-au motivat să-și schimbe benevol modul de trai devenind sedentari³.

Tot dintre fierari s-au desprins *zlătarii* și *argintarii*, care de cele mai multe ori nu se limitau la această specializare strictă. Aceștia confecționau obiecte de podobă (inele, cercei, salbe, colane, broșe, pandantive, agrafe, brățări, coliere, lanțuri), arme (săbii, pumnale), piese de îmbrăcăminte (nasturi, cingători), obiecte de uz casnic (tacâmuri, castroane, tăvi, sărărițe aurite, cupe de argint aurite, cești de argint, găleți etc.), obiecte religioase (chivoturi, potire, cădelnițe, ferecături de carte bisericească, policandre, talere, sfeșnice, cristelnițe, aureole, aghiazmată, cruci lucrate în tehnica filigranului). În contextul modului de trai, trebuie reamintită și tendința țăganilor nomazi de a tezauriza aurul, practică înrădăcinată la țăganii nomazi, datorată vieții nomade pe care o duc. Fiindcă parcurgeau cu căruțele teritorii întinse, de obicei, peste hotarele mai multor țări, romii aveau nevoie de o monedă cu stabilitate permanentă și convertibilitate imediată, calități întrunite numai de aur⁴.

O altă meserie tradițională a romilor a fost (și este) *lăutăria*, moștenită din tată în fiu. Lăutăria a fost practică, mai rar, individual și mai des în grup, cu banda, în taraf, mai nou cu formația la diverse ocazii și locuri, nunți, hore, hramuri, praznice, iarmaroace, restaurante etc. Condiția de lăutar nu presupune cunoașterea notelor muzicale, se învață „după ureche”, cel puțin forma clasică / inițială a lăutăriei. Astăzi, unii lăutari având și studii de specialitate, utilizează următoarele instrumente muzicale: vioara, țambalul, acordeonul, basul (așa numesc lăutarii violoncelul și contrabasul), cobza, chitara, cimpoiul, clarinetul etc.⁵ Pe de altă parte, anume măiestria artistică nativă, transmisă din generație în generație la o parte din reprezentanții romilor, a creat în rândul populației majoritare o opinie eronată, precum că romii se pricep numai la cântat și la dansat. Cercetarea etnologică a mai multor neamuri de romi europeni generează o părere contrară ce estimează unitatea diversificată a comunității rome.

Astfel, în cadrul simbolisticii romilor europeni apar mai multe elemente ce țin de ocupațiile lor tradiționale, aducătoare de profit: *Ciocanul cu nicovala*, *Vioara* sau alte *instrumente muzicale*, *O țigancă dansatoare* sau *ghicitoare*, *Bijuterii scumpe din aur* etc. (Fig. 1 - 6).

4. Legătura dintre Om și Natură

a. Soarele. Conform unei legende populare privind originea comunității rome, inițial „Romii au fost copiii *Soarelui-tată*. În acea perioadă ei se bucurau de o libertate desăvârșită, fiind *Păsări* ce colindau împărăția fără de margini a *Soarelui*. Dar după

ce romii au furat caii de la tatăl lor, *Soarele* i-a blestemat și i-a alungat în împărăția *Pământului-mamă*. Aici Dumnezeu le-a tăiat aripile, înlocuindu-le cu *Cai*. Astfel, romii până în prezent peregrinează pe *Pământ*, cu ajutorul *Cailor*, care sunt „aripile” lor. Modul de viață al romilor pe *Pământ* este asemănător cu *Păsările*, care sunt nepăsătoare față de provocările lumesti. Principalul element caracteristic *Păsărilor-rome* este setea de libertate și migrația continuă după *Soare*, spre țara lor originară”. Astfel, romii sunt un popor apropiat de manifestările naturii care le oferă diferite elemente importante pentru viața lor: *Soarele-Tată* – lumina care servește romilor pentru a realiza ocupațiile lor tradiționale; *Pământul-Mamă* – sursa hranei și a sănătății⁶.

Într-o versiune tradițională, *Soarele* este unul din cele 12 simboluri ale puterii [*Soare = Putere*]. Majoritatea culturilor indigene identifică soarele cu simbolul energiei creaționiste. Fiind sursa căldurii vitale, soarele reprezintă temeritate și tinerețe eternă [*Soare = Cutezanță*]. Ca sursă a luminii, *Soarele* simbolizează cunoașterea [*Soare = Intellect*]. Totodată, mai multe popoare tratează soarele în calitate de simbol al provenienței masculine [*Soare = Bărbat*]. În virtutea acestui fapt, soarele este reprezentat prin fiul unei zeițe supreme, uneori simbolizează privirea sau afecțiunea lui Dumnezeu [*Soare = Ochiul lui Dumnezeu*]. Semnificația soarelui în cadrul astrologiei este legată de viața, personificarea individualității, aspirațiile ei [*Soare = Viață*]⁷.

Romii, în mare parte, tratează *Soarele* ca simbol al *Puterii divine* (Fig. 14), totodată, semnificațiile acestei imagini astrale în cadrul comunității romilor europeni se regăsesc și în celelalte reprezentări redată anterior (Fig. 7-12).

b. Calul. Romii apreciază *Calul*, cel mai important și cel mai iubit animal. În lipsa cailor, multe șatre, în trecut, nu puteau să peregrineze, de aceea ele erau lipsite de posibilitatea realizării ocupațiilor lor tradiționale. Fără de cai șatrele erau sortite morții. Cu cât numărul cailor era mai mare, cu atât șatra era mai sigură de viitorul său. Calul are un statut primordial în viața fiecărui rom, deoarece el este folosit nu numai pentru deplasări lungi, dar și ca obiect de vânzare-cumpărare. Unul din neamurile de romi, „specializate” în vindecarea și comercializarea cailor, erau *geambașii*. Deseori, semnificația calului depășea valoarea sa practică și materială, ea purta un caracter ritualic. Calul și harnașamentul său erau considerate „obiecte curate”. În virtutea acestui fapt, în subconștientul sacral al romilor, acesta apare în calitate de ornament la diferite bijuterii bărbătești, confecționate din aur. Cele mai frecvente imagini ale cailor sunt combinate cu discul solar, plasate în centrul verighetelor⁸. Astfel, pe lângă *Roata de la căruță*, principalul element în cadrul migrației continue a romilor este *Calul*; din acest motiv, imaginea acestuia este deseori folosită în cadrul simbolisticii rome (Fig. 13-17).

c. Focul. Alt element natural de importanță vitală în viața fiecărui rom, pe lângă *Cal*, îl reprezintă *Focul*. La sfârșitul zilei romii peregrini făceau popas și aprindeau focul în câmp deschis. După prepararea bucatelor, la lumina flăcărilor, romii începeau veselia, pornind să cânte și să danseze. Imaginea *Focului* este utilizată ca o sursă de optimism, deoarece prin căldura sa el făcea să fie uitate toate întâmplările nefaste petrecute în timpul zilei. Cu timpul romii au dezvoltat în jurul focului numeroase tradiții magico-rituale, dintre care amintim numai câteva tabuuri tradiționale de protecție a focului, colectate de autor de la femeile rome din Republica Moldova, pe parcursul efectuării investigațiilor etnologice de teren: „să nu faci focul cu mâinile

murdare”, „să nu faci și să nu privească spre foc deschis o femeie însărcinată”, „să nu scuipi în foc”, „să nu măhuri spre foc”, „locul unde se face focul trebuie să fie un loc curat”, „să nu arunci resturi de mâncare în foc”. La fel, se atestă prezența *focului* în obiceiurile tradiționale rome din ciclul familial: la naștere, copilul se binecuvântează în fata focului, mirii primesc binecuvântarea părinților în fața focului, salba miresei se trece prin foc pentru a se purifica⁹.

Cercetătorii cultului focului susțin că acesta derivă din natura spirituală a luminii și are un simbolism polivalent. Focul este unul dintre cele 4 elemente primare, alături de pământ, apă și aer. Puterea distructivă a focului a făcut ca acesta să fie de temut și venerat. Fiind un element distrugător incontrollabil, focul era privit și ca un apărător împotriva frigului, dar și ca o sursă de eliminare a întunericului. Focul și flăcările din torțe, lumânări, ruguri și candelă reprezintă simboluri ale speranței, ale luminii spirituale și cunoașterii. Focul a fost deseori utilizat în ritualurile religioase și în simbolismul sacral. Apropiindu-ne de originea acestui grup etnic, trebuie să remarcăm că în hinduism, focul este unul din cele 5 forțe prin care se manifestă ființele trăitoare și este considerat un simbol esențial, ce trebuie să fie prezent în toate ceremoniile religioase sacre. Element folosit curent în riturile de purificare, cuvântul „foc” din sanscrită semnifică „pur”. În creștinism focul este un simbol al Sfântului Duh, dar și o reprezentare a iadului. Flăcările sunt simboluri ale ispitei carnale, generatoare de păcat. În mitologia greacă, pasarea Phoenix este distrusă de foc, pentru a reînvia apoi din propria-i cenușă. În acest caz, flăcările sunt un simbol al renașterii și transformării, o reflectare a ciclului vieții¹⁰.

Am putea generaliza că, în cadrul simbolisticii rome, *Focul* este mai mult tratat ca element probator de purificare. Un proverb popular țigănesc susține: „Aurul se încearcă cu focul, femeile cu aurul, bărbații cu femeile”¹¹. Astfel, romii utilizează simbolul focului pentru a-și etala identitatea autentică, pură și neasimilată. (Fig. 18-22).

d. Soarta. În cadrul comunității romilor europeni foarte importantă este credința în soartă, echivalentă cu norocul [*Soartă = Noroc*], ambele noțiuni fiind cuprinse în conceptul complex de „baht” (limba romani: „soartă norocoasă”). În acest concept se regăsesc credințe pierdute, precum aceea în reîncarnare, norocul unui individ putând fi explicat sau justificat prin acumularea de fapte, bune sau rele, dintr-o viață anterioară. Norocul îi conferă individului un statut social de om de onoare, cinste și credință – „pakivalo rom” (limba romani: „bărbat stimat”). Un semn distins al sorții apare în viața fiecărui rom, odată cu găsirea accidentală a unei potcoave în mijlocul drumului. Pentru a avea parte de o viață fericită, cel care o ridică, trebuie neapărat s-o aducă acasă și s-o instaleze la intrare, deasupra ușii¹².

Astfel, romii, pentru a-și realiza cu succes activitățile lor diverse, apelează, deseori, la simboluri tradiționale legate de „fericire”, „speranță”, „viitor luminos”, ce le „ajută” să inițieze o afacere și le conferă o notă optimistă (Fig. 23-33).

5. Modul de organizare socială

Comunitatea romilor europeni, ca și alte comunități etnice, dispune de o elită socială proprie, care a evoluat pe parcursul timpului, bucurându-se de o autoritate de netăgăduit. Acești conducători, încă de la prima apariție a romilor în spațiul european,

reprezentau interesele comunității lor față de autoritățile publice și rezolvau diverse conflicte de ordin extern. În perioada medievală, pe teritoriul principatelor dunărene, în raporturile cu domnitorii, boierii și egumenii mănăstirilor, romii-robi erau grupați în „sălașe” (uniune formată din mai multe familii de romi), conduse de către un reprezentant ales „pe viață” de romi, numiți *cnezi*, *juzi* sau *vătafi*. Aceștia aveau atribuții de a încasa dările plătite lunar (*dijma*) de către capul familiei romilor-robi și de a o preda stăpânilor lor – *bulibașa* (limba turcă: „bulucbașa” = comandant al unei unități militare (*buluc*) din Imperiul Otoman). În afara de încasarea dijei, *bulibașa* judeca neînțelegerile dintre sălașe, în cadrul „*kris*”-ului (limbă romani: „judecata țigănească”)¹³.

În prezent, atribuțiile *bulibașilor* sunt îndeplinite de liderii romilor care și-au schimbat titulatura devenind „*baroni*” (limba romani: *bare* = mare; *rom* = bărbat // *bare rom* = bărbat cu o autoritate mare). Însă, deseori, această titulatură nu mai face față cerințelor timpului, majoritatea „*baronilor*” romi se autoproclamă de sine stătător, fără a fi aleși de comunitatea din care ei fac parte. În trecut deciziile luate de „*baron*” erau destul de importante, deoarece de ele depindea soarta șatrei. Actualmente, odată cu trecerea la un mod de viață sedentar, majoritatea romilor s-au despărțit benevol de obligațiile luate de comun acord în cadrul șatrei, devenind făuritori ai sortii pentru familia lor. Astfel, „*baronul*” romilor este, în realitate, un conducător al familiei și nicidecum al întregii comunități¹⁴.

În prezent, majoritatea liderilor romi și-au luat titulatura de „*rege*”¹⁵, „*împărat*”¹⁶, „*baron*”¹⁷, fără a ține cont de problemele reale ale comunității din care fac parte, devenind „*regi* cu suită, blazon, coroană și avere”, dar fără nicio autoritate socială. Acest proces de autoproclamare fastuoasă devine, deseori, o bufonadă, exploatată la maxim de instituțiile mas-media, care popularizează propria imagine prin subiecte arhaice. Pe de altă parte, o valoare spirituală respectată de întreaga comunitate a romilor europeni este apartenența acestora la creștinism. De aceea, uneori, pentru a căpăta un „statut de încredere morală”, regii romilor se declară *pastori*, încercând să exploateze valența religioasă¹⁸. Principalul atribut ceremonial utilizat de liderii neoficiali romi (*baroni*, *regi*, *împărați*) este „*Coroana împărătească*” (Fig. 34).

Totuși, în virtutea acestor afecțiuni elitare legate de trecutul nomad, în prezent, apar mai mulți lideri romi europeni, care se gândesc la viitorul urmașilor lor, creând organizații non-guvernamentale ce promovează procesul educațional în cadrul comunității romi. Cu toate că efortul depus este uneori invers proporțional cu rezultatele obținute, calea pe care au ales-o acești conducători din cadrul societății civile are perspectivă¹⁹. De aceea, în cadrul simbolistici tradiționale moderne a romilor europeni este utilizată „*Cartea*” (simbol educațional), „*Balanța justițiară*” (simbolul dreptății), „*Trefla*” (simbol politic), care sistematizează problemele cotidiene într-o nouă etapă, necesară pentru modul sedentar de organizare a vieții (Fig. 35-40).

Concluzii. În esență, simbolistica romilor europeni nu are un criteriu general standardizat, fiind în mare parte diversificată, în dependență de stilurile „impresioniste” ale autorilor amatori în acest domeniu. Totuși, simbolistica utilizată de către romi este formată din 5 elemente tradiționale: *Roata de la căruță*, *Soarele*, *Calul*, *Focul* și *Potcoava*. Totodată, în dependență de „moda timpului” romii adaptează simbolurile tradiționale unor elemente importate din cadrul valorilor „provizorii”, specifice

societății contemporane, de exemplu „*Steluțele*”, preluate de pe Drapelul Uniunii Europene. Astfel, aspectele abordate pe parcursul studiului ne ajută să concluzionăm faptul că în domeniul simbolisticii comunitatea romă se află încă la început de cale, spre deosebire de alte etnii, care pe parcursul unei perioade îndelungate și-au stabilit un sistem de valori naționale distincte.

Totodată, principala provocare la care liderii romi trebuie să ofere răspuns este legată de dilema integrare-*versus*-asimilare. Societatea contemporană industrială, datorită globalizării serviciilor tehnologice și informaționale, a avansat enorm la toate capitolele, inclusiv în sfera socială, ceea ce pune în pericol vădit continuitatea tradițiilor arhaice ce s-au conservat în cadrul comunității romi. De aceea, intelectualitatea romă își concentrează toate eforturile spre a promova și păstra cultura romilor, ce și-a găsit un loc distinct în patrimoniul cultural european, datorită coloritului său specific și diversificat.

Ilustrații

Figura 1. Sigla electorală (Alegeri Parlamentare din România, 27 septembrie 1992) – Uniunea Generală a Rromilor din România, or. Sibiu.

Figura 2. Simbolul Centrului de Resurse pentru Comunitățile de Romi, or. Cluj-Napoca, România.

Figura 3. Simbolul Societății Social-Culturale „Tradiția romilor”, or. Durlești, mun. Chișinău.

Figura 4. Simbolul Alianței Unite a Romilor „AUR”, mun. Chișinău.

Figura 5. Simbolul Asociației Romilor din Republica Moldova „RUBIN”, mun. Chișinău.

Figura 6. Simbolul Asociației „Romii pentru Integrare”, or. Tirana, Albania.

Figura 7. Simbolul Alianței Civice „ROMANI ШУКАРИПА” (limba romani: „Bunătațea romă”), or. Prilep, Macedonia.

Figura 8. Simbolul Alianței Culturale „Romii din Austria”, or. Viena, Austria.

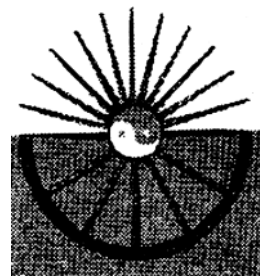

Figura 9. Simbolul Centrului Rromilor pentru Politici Publice „AVEN AMENTZA” (limba romani: „Veniți cu noi”), mun. București, România.

Figura 10. Simbolul Societății Umanitare și Caritabile Rome „PHURT” (limba romani: „Suflet”), or. Delcevo, Macedonia.

Figura 11. Logotipul Fundației pentru promovarea culturii rome „KHAM” (limba romani: „Soare”), or. Sofia, Bulgaria.

Figura 12. Simbolul Asociației pentru promovarea grupului de etnie romă „Romano Kham” (limba romani: „Soarele țigănesc”), or. Viena, Austria.

Figura 13. Simbolul Asociației „DŽENO” (limba romani: „Persoană”), or. Praga, Cehia.

Figura 14. Simbolul Alianței Naționale a Fundațiilor și Asociațiilor Rome „HAPΦC” (*abreviere din limba bulgară), or. Sofia, Bulgaria.

Figura 15. Simbolul Organizației Obștești „BARE-ROM” (limba romani: „Rom valoros”), or. Soroca.

Figura 16. Simbolul Fundației „ROMANI BAHT” (limba romani: „Fericirea țigănească”), or. Sofia, Bulgaria.

Figura 17. Simbolul Mișcării politice „EBPOPOMA” (limba romani: „Romi europeni”), or. Sofia, Bulgaria.

Figura 18. Simbolul Organizației non-profit „ROMANI YAG” (limba romani: „Focul țigănesc”), or. Bruxelles, Belgia.

Figura 19. Imaginea este preluată din cartea: LEMON Alaina. - Between two Fires. Gypsy Performance and Romany Memory from Pushkin to Postsocialism. 2000. Durham & London, Duke University Press. - P. 1.

Figura 20. Simbolul Clubului tinerilor „ROMA” (limba romani: „Romi”), or. Plovdiv, Bulgaria.

Figura 21. Simbolul Ansamblului Folcloric Țigănesc „KALYI YAG” (limba romani: „Focul negru”), or. Budapesta, Ungaria.

Figura 22. Simbolul Fundației „Secretariado Gitano” (limba spaniolă: „Secretariatul țiganilor”), or. Madrid, Spania.

Figura 23. Simbolul Asociației Romilor din Bălți „BAHT-ROMALĂ” (limba romani: „fericirea romilor”).

Figura 24. Simbolul Asociației Obștești „BAHT”, (limba romani: „fericire”), or. Otaci, raionul Ocnița.

Figura 25. Simbolul Asociației Obștești „DROM ANGLE” (limba romani: „Drumul spre viitor”), satul Chetrosu, raionul Drochia.

Figura 26. Simbolul Organizației Obștești „Speranța romilor”, satul Țântăreni, raionul Anenii Noi.

Figura 27. Simbolul Diasporei țigănești din Republica Belarus, or. Minsk.

Figura 28. Simbolul Centrului de Artă Țigănească „Ghilori” (limba romani: „Cântecel”), or. Moscova, Rusia.

Figura 29. Simbolul Mișcării Social-Politice a Romilor din Republica Moldova, or. Chișinău.

Figura 30. Simbolul Muzeului Culturii Rome, or. Belgrad, Serbia.

Figura 31. Simbolul Uniunii Romilor Polonezi, or. Szczecinek.

Figura 32. Simbolul Asociației Etno-Socio-Cultural-Educative „Bahatalo rom”, (limba romani: „rom fericit”), mun. Chișinău.

Figura 33. Simbolul Organizației Obștești „Centrul Comunitar al Romilor”, or. Vilnius, Lituania.

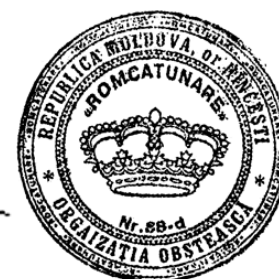

Figura 34. Simbolul Organizației Obștești „Rom catunare” (limba romani: „Rom sătrar”), or. Hâncești.

Figura 35. Simbolul Asociației Obștești „Ograda Noastră”, comuna Zărnești, raionul Cahul.

Figura 36. Simbolul Uniunii Romilor din Albania „Amaro drom” (limba romani: „Drumul nostru”), or. Tirana.

Figura 37. Asociația pentru protecția și educația copiilor și tinerilor romi „ΠΡΟΓΡΕΣ” (limba macedoniană: „Progres”), or. Scopie.

Figura 38. Simbolul I-ului Congres al Romilor din Uniunea Europeană, desfășurat în perioada 18-21 mai 1994, or. Sevilla, Spania. Organizatori: Comisia Europeană, Departamentul din Andaluzia.

Figura 39. Simbolul Asociației Obștești „Opre ceacimos” (limba romani: „Sus dreptatea”), mun. Chișinău.

Figura 40. Sigla politică a Asociației cetățenilor români aparținând minorității romilor „Partida Romilor „Pro-Europa”, mun. București, România.

Note și referințe bibliografice

¹ STATESCU Mihail T. – *Încercări asupra originii țiganilor*. Craiova, Tipografia Filip Lazar, 1884. – P. 6.

² POPP SERBOIANU C. J. – *Les tsiganes. Histoire. Ethnographie. Linguistique. Grammaire. Dictionnaire*. Paris, Payot, 1930. – P. 53-54.

³ ACHIM Venera. – *Sedentarizarea fierarilor în satele Țării Românești în deceniul 1840-1850 // Revista Istorică*. 2006. Volumul XVII. Nr. 5-6. București, Academia Română, Institutul de Istorie „N. Iorga”. – P. 71-82.

⁴ PANAITESCU Ioan C. – **Robii. Aspecte țigănești. Originea, viața, ocupațiunile, obiceiurile, datinele, moravurile și dezrobirea lor.** 1928. București, Tipografiile Române Unite. – P. 11.

⁵ COSMA Viorel. – **Lăutarii de ieri și de azi.** 1996. București, Editura „Du Style”. – P. 25-26.

⁶ РОМАНЫ-ЧАЙ Инда. – **Сказки идущих за солнцем.** 1963. Ленинград, Издательство „Лениздат”. – С. 285-287.

⁷ **Полная энциклопедия символов.** 2003. – Составитель Рошаль В. М. Москва, Издательство „Эксмо”. – С. 147-149.

⁸ СЕСЛАВИНСКАЯ М. В., ЦВЕТКОВ Г. Н. – **Цыгане. Происхождение и культура.** 2009. София, Издательство „Парадигма”. – С. 369.

⁹ STĂNESCU Valerică. – **Legile șatrei.** 2004. București, Editura „Vanemonde”. – P. 13.

¹⁰ BENOIST Luc. – **Semne, simboluri și mituri.** 1995. București, Editura „Humanitas”. – P. 70-71.

¹¹ IONESCU Vasile. – **Purane goghimate: 1001 proverbe rrome.** 2002. București, Editura Centrul rromilor pentru politici publice „Aven Amentza” (* limba romani: „Veniți cu noi”). – P. 12

¹² GRIGORE Delia. – **O Rromanipe – Legea culturii rromani tradiționale.** 2006. București, Centrul Rromilor „Amare Rromentza” (* limba romani: „Țigănia noastră”). – P. 22.

¹³ BOBU Nicolae. – **Carte despre romi – cultura justițiară, judecată de pace a romilor.** 2000. Târgu Jiu, Editura „Corjeanul”. – P. 27-29.

¹⁴ КОЛЧИНА Виктория. – **Цыганский барон // Советская Белоруссия.** 15.06.2002.

¹⁵ MORETON Cole. – **A life in full: The King of the Gypsies Bartley Gorman was the greatest bare-knuckle fighter of modern times // The Independent on Sunday.** 07.12.2003.

¹⁶ IONESCU Sorana. – **Război total în țigănie – Împăratul Iulian și Regele Cioabă îl fac praf pe deputatul Niky Scorpion // Interesul Public.** 13.02.2008.

¹⁷ ZASCHIEVICI Valentin. – **Învățăturile lui Arthur, baronul țiganilor // Jurnal Național.** 23.07.2007.

¹⁸ CALEN Ioana. – **Florin Cioabă, regele romilor: „Sângele trebuie să rămână între țigani” // Cotidianul.** 08.08.2007.

¹⁹ **Îmbunătățirea situației romilor: Proiecte de succes din România... și multe învățăminte.** 2002. Editor Murray R. W. București, Comisia Europeană prin Programul PHARE. – P. 38-40.

TRADITIONAL SYMBOLLING OF EUROPEAN ROMA IN CONTEMPORARY PERIOD

Abstract

This research describes the main elements of the traditional symbolism of European Roma. The difficult situation of the Roma population in Europe has recently attracted widespread attention. In the most general sense, the Roma population occupies a peculiar position. Despite its distinctly visible ethnicity, it has no political entity of its own. Moreover, being widely dispersed throughout Europe and even beyond it, the Roma have no territory. Being a minority everywhere, they share a similarly imposed identity characterized by political and social marginalization and stigmatization. Responding to economic deprivation, also for rejection the target of assimilations policies, new political Roma elites and civil organizations emerged. They raised the Roma issue and put forward cultural, social, and political demands. In the article are named official symbols of Roma international community: Flag, Anthem and International Day. Also, the Roma civil society leaders for promoting a modern positive image utilize traditional Roma values, such as symbols: wheel of the caravan, horse, sun, fire, and horseshoe. The present article emphasizes the diversity of the Roma symbols during social and historical evolution of the European Roma community.

**Doctor în politologie, cercetător științific coordonator,
Centrul de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural,
Academia de Științe a Moldovei**

FONDUL TOPONIMIC DIN ZONA ȚĂPOVA-SAHARNA ÎN MEMORIA COLECTIVITĂȚII

Maria ZUBCO-LUNGU

Rezumat

Lucrarea este rezultatul inventarierii fondului toponimic al zonei Țăpova-Saharna, atractivă prin mănăstirile amplasate aici, fiind luată în discuție problematica toponimelor ca sursă a cunoașterii memoriei colective. Sunt puse în circulație numele locale istorice topice, legendele și povestirile referitoare la aceste denumiri memorabile. Toponimele au fost culese în procesul interviurilor locuitorilor satelor din vecinătatea Complexului muzeal Țăpova-Saharna, realizate în ultimii doi ani. În text accentul este pus pe viziunea colectivității asupra domeniului, pentru a sublinia evoluția numelor topice specifice zonei.

Moto: ”Toponimia poate fi socotită drept istoria nescrisă a unui popor, o adevărată arhivă unde se păstrează amintirea atâtor evenimente, întâmplări și fapte, mai mult sau mai puțin vechi sau importante, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor și au impresionat într-un chip oarecare sufletul popular”.

(Iorgu Iordan)¹

Complexul Muzeal Țăpova-Saharna ilustrează, cu certitudine, această idee, iar ca dovadă sunt cele aproape două sute nume topice inventariate în această regiune². A fost aleasă această temă de cercetare, deoarece toponimia locală se înscrie în cadrul patrimoniului cultural imaterial de cunoștințe și expresii ale sufletului popular, care și-a creat propriile repere topografice și a căror rememorare și inventariere servesc la păstrarea și conservarea istoriei și valorilor locale, la reconstituirea unor fapte și evenimente trecute, a unor biografii demult uitate, dar care au însemnat ceva pentru aceste localități. De asemenea, toponimia locală ajută la urmărirea procesului transformării unui eveniment real în legendă în memoria colectivă, proces inevitabil atunci când vine vorba de transmiterea pe cale orală a informației.

La elaborarea acestui material au fost consultate lucrările specialiștilor Anatol Eremia³, Ion Dron⁴, Zamfir Arbore⁵, Arnold Van Gennep⁶, Remus Crețan⁷, cu ajutorul cărora a fost conturat planul cercetării. Ca rezultat al coroborării acestor studii și a materialului de teren au fost evidențiate numele topice, ce fac parte atât din toponimia majoră, cât și din toponimia minoră. Concomitent au fost inventariate legende și povestiri referitoare la acestea.

Toponimia majoră însumează nume geografice de circulație și importanță generală sau de interes național, iar toponimia minoră înglobează *nume geografice* mărunte, de interes local. În concordanță cu această clasificare au fost înregistrate oiconime, oronime, hidronime, hodonime, hyleonime, nume de mahalale, străzi și hudițe, ele fiind distribuite într-o categorie sau în alta, după criteriul dimensiunii și al importanței.